

TÜRK ÇEVİRİ TARİHİMİZDE “MÜTERCİM” SELANIKLI TEVFİK*

Ayşe Banu KARADAĞ**

ÖZET

Bu makalenin amacı, çeviri edebiyat tarihimizde yaptığı çevirilerle öne çıkan Selanikli Tevfik'in Batı edebiyatından yaptığı çevirileri ön sözler/son sözler açısından çeviribilim bağlamında irdelemektir. Selanikli Tevfik, Tanzimat Dönemi'nden İkinci Meşrutiyet'e kadar Batı dillerinden Osmanlı Türkçesine en çok roman çevirisi yapan dördüncü çevirmendir (Ahmed İhsan, Ahmed Midhat Efendi ve Mustafa Refik'ten sonra). İrdelemede Selanikli Tevfik'in yaptığı çevirilerin genel özellikleri, çeviri-yorum ilişkisinden hareketle dönemin kültür ve edebiyat dizgesinde hâkim olan çeviri ve çevirmen anlayışı çerçevesinde araştırılacaktır. Kuramsal çerçeve olarak öncelikle çeviribilim-yorumbilgisi ilişkisine değinilecek ve çeviride yorum açısından “göreceliği” ön plana çıkaran Hans. J. Vermeer'in “skopos kuramı” temel alınacaktır. Araştırmaya neden olan temel sorunsal, Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış bu çevirilerin daha önce çeviri yazılarının yapılmaması, bu nedenle de gerek adı geçen çevirmenin gerekse çeviri metinlerin yayımlandıkları dönemin Osmanlı/Türk kültür ve edebiyat dizgesinde ne tür bir rol üstlendiğinin araştırılmamış olmasıdır.

Selanikli Tevfik'in 1303/1886-1318/1901 yılları arasında yaptığı toplam on altı roman çevirisi bulunmaktadır. Bu roman çevirilerinin altısına ön söz, birine de son söz yazmıştır. İki romanı da Abdullah Zühdü ile müştereken çevirmiştir. Çevirilerinin tamamı Fransızcadan yapılmıştır. Çevirdiği romanlarda on iki farklı yazar karşımıza çıkmaktadır. Abdullah Zühdü ile müştereken çevirdiği romanların yazarları ise belirtilmemiştir. Jules Marie, Jules Verne ve Xavier de Montépin'den ikişer roman; Louis Jacolliot, Edmond-Joseph-Louis Tarbé des Sablons, Victor Hugo, Louis Noir, Henri Chabrilat-Paul D'Ivol, Fortune du Boisgobey, Georges Ohnet ve Pierre Zaccone'den ise birer roman çevirmiştir.

Makalede Selanikli Tevfik'in on beş yıl içinde yaptığı bu on altı çeviriye yazdığı altı ön söz ve bir son sözün çeviri yazıları yapılacak ve bunlar günümüz Türkçesine diliçi çevirilerle aktarılmaya çalışılacaktır. Ön sözler ve son söz, çevirmen kararları/dayanakları bağlamında o dönemin kültür ve edebiyat çoğul-dizgesinin gerçekliği içerisinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, yorumbilgisi, Osmanlı Türkçesi, çeviri romanlar, Selanikli Tevfik.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

**Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fransızca Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, El-mek: aysebanukaradag@gmail.com.

TRANSLATOR SELANİKLİ TEVFİK IN OUR TURKISH TRANSLATION HISTORY

ABSTRACT

This paper aims to analyse the translations rendered from Western literature by Tefvik of Selanico (Selanikli Tefvik), who is a prominent figure in our history of translated literature, with a focus on the prefaces/epilogues of the translations in the context of translation studies. Tefvik of Selanico was the fourth most productive translator (succeeding Ahmed İhsan, Ahmed Midhat Efendi and Mustafa Refik in the order of productivity) of his time who translated novels from Western languages into Ottoman Turkish between the Tanzimat Period (Ottoman Reformation) and the Period of Meşrutiyet II (Constitutional Monarchy). In this analysis, the general characteristics of the translations by Tefvik of Selanico will be examined with respect to the notions of translation and translator which dominated the literary and cultural polysystem of the relevant era on the basis of the relation between translation and interpretation. The paper will refer primarily to the relation between translation studies and hermeneutics as the theoretical framework and it will be based on Hans J. Vermeer's "skopos theory" which emphasizes "relativity" in translation in terms of interpretation. The basic motive which triggered this research is the fact that these very translations which were carried out into Ottoman Turkish have not hitherto been transcribed into Latin letters and thereby that what kind of a role both the afore-mentioned translator and translated texts played in the Ottoman/Turkish literary and cultural polysystem of the era in which they were published have not been researched as well.

There are namely sixteen novel translations made by Tefvik of Selanico between 1303/1886-1318/1901. He prefaced six novel translations out of sixteen and wrote an epilogue for only one single translation. Furthermore, he made two joint novel translations cooperatively with Abdullah Zühdü. Apart from this, all of his translations were made from the French language. In addition, the novels translated by him are from twelve different authors. The authors of the joint novel translations rendered in cooperation with Abdullah Zühdü are anonymous. He translated two novels from each of the authors who are Jules Marie, Jules Verne, Xavier de Montépin and one novel from each of the authors who are Louis Jacolliot, Edmond-Joseph-Louis Tarbé des Sablons, Victor Hugo, Louis Noir, Henri Chabrilat-Paul D'İvol, Fortune du Boisgobey, Georges Ohnet, Pierre Zaccane.

In this essay, the Latin transcriptions of the six prefaces and one epilogue written by Tefvik of Selanico for these sixteen novel translations will be presented and they will also be conveyed into contemporary Turkish language by means of intralingual translation.

Key Words: Translation studies, hermeneutics, Ottoman Turkish, translated novels, Selanikli Tefvik.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Giriş

Günümüzde çeviri genellikle toplumsal, kültürel, siyasi ve ideolojik gerçekliğin aynası olarak kabul edilir. Çeviri araştırması, kültür araştırmasının vazgeçilmez bir parçasıdır; çünkü kaynak ve erek metinlerin incelenmesi hem kaynak hem de erek kültür hakkında bize önemli bilgiler sun(abili)r. Çeviri eyleminin, kaynak kültürle değil, erek kültürde bazı metinlere ihtiyaç duyulmasıyla başladığını söyleyen işlevci çeviribilimciler sayesinde, vurgu erek üzerinde yoğunlaşmıştır.

Diğer bir deyişle, her metin gibi çeviri metin de erek kültürün tarihiyle önemli bir etkileşim içinde bulunan, belli bir bağlamda anlam kazanan bir metindir. Bu makalenin amacı, çeviri eyleminin doğasındaki karmaşıklığı ve çeşitliliği erek kültürün tarihi dinamikleri çerçevesinde değerlendirerek çevirmenin rolünü tartışmaktır. Çevirmenlerin bir kültürden diğerine çeviri yaparken “masum” ve “tarafsız”, çevirilerin de yorumdan “muaf” ve “bağımsız” olduğu söylenemez. Bu varsayımdan yola çıkarak makalede, Osmanlı-Türk modernleşmesinde önemli rol oynayan çeviri etkinliğinin önemli isimlerinden Selanikli Tevfik’in ne tür bir yorumlama çabasına gittiği ön sözler bağlamında irdelenmeye çalışılacaktır.

1. Kuramsal Çerçeve

Çeviri özde bir dil eylemi olarak her zaman bir anlama, anlamlandırma, yorum süreci içerir. Bu süreç disiplinlerarasılık açısından çeviribilim-yorumbilgisi etkileşimine dikkat çeker (Bkz. Uslu, 2007). “Hermeunetics” adı verilen yorumbilgisinin, mitolojide Hermes’in adından türettiği söylenir. Akşit Göktürk, *Sözün Ötesi* adlı kitabında “hermeneuein” sözcüğünü Yunan mitolojisindeki Tanrı Hermes’e gönderme yaparak “bir olguyu anlamak, anlatmak” şeklinde tanımlar (Göktürk, 2002: 123).

Terry Eagleton’a göre yorumbilgisi, başlangıçta kutsal yazıların tefsiri ile sınırlı kalsa da 19. yüzyılda “anlamı bir bütün olarak metin yorumuyla ilgili tüm soruları kapsayacak ölçüde genişlemiştir.” Yorumbilgici düşünürler arasında Schleiermacher ile Dilthey’i örnek veren Eagleton, Heidegger’in “en tanınmış izleyicisi” olarak Hans Georg Gadamer’den söz eder. Gadamer’in edebiyat kuramının başlıca sorunlarına değinirken sorduğu sorular ise şöyledir:

“Bir edebiyat metninin anlamı nedir? Yazarın amacı bu anlamla ne kadar ilgilidir? Bize kültürel ve tarihsel açıdan yabancı olan eserleri anlamayı umabilir miyiz? “Nesnel” anlama mümkün müdür, yoksa tüm anlama bizim tarihsel konumumuzla mı ilgilidir?” (Eagleton (çev. Birkan), 1990: 91).

Yukarıdaki alıntıda sorular çeviri bağlamında değerlendirildiğinde “göreceliğin” önemi ön plana çıkmaktadır. Çeviri süreçleri bireyseldir; çevirmenler farklı kültürel aryetişimleri ile farklı amaçlar doğrultusunda çeviri yaparlar. “Görecelik” kavramı çeviri kuramları bağlamında Hans J. Vermeer’in “skopos kuramı”nı akla getirmektedir. “Hans Vermeer’in Skopos Kuramında Görecelik Kavramının Yeri ve Bu Kavramın Çeviri Eleştirisine Yansımaları: “Görece Görecelik” başlıklı makalesinde Banu Telliöglü “göreceliğin herhangi bir gerçekliğin bir insandan ötekine göre daha farklı algılanması durumu olarak” açıklandığına; ancak bu açıklamaya göre “aynı anda aynı şartlar altında ve aynı mekânda bulunan iki kişinin aynı gerçekliği kavrayabileceğinin yadsınmadığına” dikkat çeker (Telliöglü, 1998: 160).

“Görecelik” kavramının çevirmene getireceği bilinci Telliöglü şu şekilde ifade eder:

“Demek ki *görecelik* bize yeni kapılar açar, bizim çeviri etkinliğine farklı gözlerle bakmamızı, onu bir kod olarak değil de kültürel bir aktarım olarak değerlendirmemizi olanaklı kılar. Görecelik kavramının bilincinde olan çevirmen artık kaynak metne “sadık” kalmaya çalışırken erek metnin işlevini yitirmesi tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu bilecek, amacını erek kültürle bir ilişkiye sokarak çevirisini bu doğrultuda yapacaktır” (1998: 160).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Nitekim Vermeer kaynak metin ile “çeviri metin” arasında çok yönlü bir ilişki bulunabileceğini “göreceliğe” işaret ederek ele alır. “Skopos kuramı”nda dikkat çekilen nokta, çeviri için çıkış noktasını oluşturan kaynak metnin “kaynak kültürdeki bir durum için özgün olarak oluşturulmuş” olmasıdır (Vermeer, 1989: 175).

Bu metni başka bir dile, başka bir kültüre, başka bir okur kitlesine çevirme “iş”ini üstlenen “kültürlerarası iletişim uzmanı” olarak çevirmen bazen “işveren”in kendisi de olur ve öngörülen amaca hizmet edecek bir çeviri metni oluşturmakla yükümlüdür. Kaynak metnin, bağlı bulunduğu kültüre, yani kaynak kültüre; erek metnin ise erek kültüre yönelik oluşturulduğunu göz önünde bulundurur; bu yorumlama sürecinde belirleyici ölçüt her zaman çeviri için benimsenen amaçtır. “Metinlerarası tutarlık” ise, çeviri metin ile kaynak metin arasında amaç açısından benimsenen ilişkiyi tanımlamak üzere kullanılan teknik bir terimdir. Bireysel ya da kurumsal olarak benimsenen amaca göre kaynak metin ile erek metin arasında “metinlerarası tutarlığın” derecesi değişiklik gösterebilir (Vermeer, 1989: 175-176).

“Skopos, Özgürlük ve Yorum” başlıklı çalışmasında Vermeer bireysel yorum ile amaç arasındaki ilişkiye özellikle dikkat çeker:

“Bir metni yorumlama özgürlüğü, bir yazarın yazmayı (“söze dökmeyi”) amaçladığı “dünya”yı yorumlamadaki özgürlüğüyle koşuttur. Daha önce de değinildiği gibi, bir insanın algıladığı gerçeklik, nesnel olarak sunulan bir şey değildir. Birey gerçekliğe yalnızca bir yorum aracılığıyla erişir (“gerçekliğin” “kavranması”na yol açan algılama süreci, dünyanın “işlenen” bilgisi olan bir kavrama işlemi, bir yorum). “Dünya”nın bir parçasının yorumlanması (Weltanschauung) ve bu yüzden “dünya”nın bir parçasını oluşturan bir metnin yorumlanması için, tıpkı yazar birey gibi, yorumlayıcı ve dolayısıyla çevirmen için bile gizil, kavuşmaz (asimptot) nitelikli sonsuz sayıda olası yorumlama vardır.” (Vermeer (çev. Konar), 2008: 72-73)

Bireysellik, yorumlama, görecelik, amaçlılık kavramları üzerinde yoğunlaşan bu kuram dâhilinde çevirmene büyük sorumluluk düşmektedir. “Uzman” kimliğinin gerektirdiği şekilde davranan çevirmenin “ne yaptığının bilincinde olması, bu tür eylemlerin sonuçlarının neler olabileceğini önceden kestirebilmesi, başka bir deyişle bu şekilde oluşturulan bir çeviri metnin erek kültür üzerinde nasıl etkileri olacağını ve bu etkiler kaynak metnin kaynak kültür üzerindeki etkileri ile karşılaştırıldığında ne derecede farklılıkların ortaya çıkacağını önceden kestirebilmesi” gerekir (Vermeer, 1989: 176).

3. Ön Söz/Son Söz Temelli Metin İncelemesi

3.1. Kâtil Bernar

Selanikli Tevfik’in Edmond Tarbé’den çevirdiği bu eser Maârif Nezâreti’nin ruhsatıyla 1303/1885 yılında Kostantiniye’de Matbaa-i Ebüzziya’da basılmıştır (Bkz. Ek 1a). Çevirmen, çevirisine “ifâde-i mütercim” başlığıyla bir ön söz yazmıştır. Çevirmenin buradaki ifadelerine göre Fransız kalem erbabının ilk ve orijinal fikirlerini duyurduğu yer olan *Figaro* gazetesi, son sayısında Edmond Tarbé’nin kaleminin ürünü olan bu romanı tefrika şeklinde yayımlamaya başlar. Bir romanın gazete tarafından yayımlanmak üzere seçilmesi o eserin tarzının ve tasvirlerinin mükemmelliğine işaret edebileceğini belirten çevirmen, “haber manası gibi değildir” kaidesine riayet ederek eseri başından sonuna kadar okuma ihtiyacı hissettiğini ve üslup ve tasvirlerindeki güzellikten dolayı eserin çevrilmeye layık olduğunu hemen gösterdiğini söyler. Çevirmen ayrıca bir eseri -*Serseri*- daha çevirmeye başladığını ikisinin hemen hemen aynı zamanda biteceğini söyler (Bkz. Ek 1b).

3.2. Klod Gö (Yani Obur Klod)

Victor Hugo'nun telifi olan ve Selanikli Tevfik tarafından çevirisi yapılan bu eserin kapağında yer alan bilgilere göre eser, ilk kez Kostantiniye, Matbaa-i Ebüzziya'da Maârif-i Umûmiye Nezaret-i Celîlesi'nin ruhsatıyla “Kitâb-hâne-i Ebüzziya” başlıklı seride yayımlanmıştır (Bkz. Ek 2a). 1303/1885 yılında ilk baskısı yapılan bu esere çevirmen, “ifâde-i mütercim” başlığıyla bir ön söz yazmış ve ön sözde şu bilgileri vermiştir:

[...] mezkûr hikâyeyi tercüme eylediğim gibi [Kitâb-hâne-i Ebüzziya]yı te'sîs eyledikleri zaman Tevfik Beyefendi'ye ihdâ eylemişim. Meğer bir taraftan Menemenli-zâde Tahir Beyefendi de mezkûr hikâyeyi beğenip tercüme etmiş ve hatta geçen haftalar neşrolunan “Gayret” risâlesiyle de tab' u neşre başlamıştır. Tahir Beyefendi'nin *Obur Klod* hikâyesini neşirde bize takdîm etmiş olması memleketimizde zaten miktârı mahdûd olan erbâb-ı mütâla'a için bu yüzden hikâye-i mezkûrece ginâ hâsıl olmuş bulunması üzerine gerçi muharrir-i 'âcizin o hikâyeyi bir daha neşre kalkışması beyhûde gibi görünüyor ise de insan bir zaman emek sarfıyla vücûda getirdiği bir şeyi nasıl olsa 'adem-âbâd-ı fenâya atmaya katlanamamakta olduğundan eser-i mezkûru bir an evvel neşretmesini sâhib-i kitâb-hânedan niyâz eyledim.” (Bkz. Ek 2b-c-d).

Görüldüğü üzere aynı eser, iki çevirmen tarafından birbirinden habersiz bir şekilde çevrilmiştir. Selanikli Tevfik, bir emek sarf ederek yaptığı çeviriyi ölüm diyarına atmak istemediği için yayımlanmıştır. Çevirmen “hâşiye” başlıklı yazısında kendi çevirisi ile Tahir Beyefendi'nin çevirisi hakkında kısa bir de karşılaştırma yaparak “Tahir Beyefendi, kitabın ahlâk ve efkâr-ı milliyemize tevâfuk etmeyen yerlerinin tercümesinden ise lisânımızda bulunmamasını hayırlı görmüş olduklarını mukaddimelerinde beyan buyuruyorlar. Biz ise kitabın hiçbir fıkrasını tayy etmeye lüzum görmedik.” demiştir (Bkz. Ek 2c).

Avrupa Edebiyatı ve Biz isimli kitabında İsmail Habib Sevük bahsi geçen çeviri hakkında şöyle der: “*Claud Gueux*: [...] Bu kitabı aynı zamanda Menemenli Tahir Bey de tercüme ederek *Gayret* gazetesinde tefrika etmeye başlayınca Selanikli Tevfik kendi tercümesini alelacele kitab olarak çıkartıyor.” (1941: 235).

Selanikli Tevfik'in ön sözde Menemenli Tahir Bey'in çeviri anlayışına tümüyle karşıt bir yaklaşım benimsediğini belirtmesi, Sevük'ün belirttiği şekliyle “kendi tercümesini alelacele kitap olarak çıkarması”, aynı kültür ve edebiyat dizgesinde, aynı dönem içerisinde iki farklı yaklaşımın okura sunulabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu durum, çeviri konusunda iki zıt görüşe sahip olan edebiyat ve çeviri uzmanlarının birbirlerine yönelik sergiledikleri hoşgörü ve tahammül eşiği açısından edebiyat ve çeviri tarihçilerine, döneme ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Aynı edebiyat metninin farklı çevirmenler tarafından, farklı amaçlar doğrultusunda ve farklı stratejiler benimsenerek çevrildiği görülmektedir. Bu roman çevirisi örneğinde de görüldüğü üzere “yeniden çeviri” olgusu, bireysel yorum ve çeviride göreceliğin önemine işaret etmektedir.

3.3. Menfûr Roje

Selanikli Tevfik'in Jules Mary'den çevirdiği bu eser, *Servet* gazetesine tefrika edildikten sonra kitap şeklinde ilk defa Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin ruhsatıyla İstanbul Kostantinopolis ve Servet Matbaası'nda 1305/1887 yılında basılmıştır (Bkz. Ek 3a).

“Ifâde-i mütercim” başlığıyla yazdığı ön sözde çevirmen, gazetemizin tefrika kısmında yayımlanan *Paris Fâciaları* isimli romanın bitmek üzere olduğunu, hikâye okumaktan zevk alanlara hizmet için başka bir roman sunmanın uygun bulunduğunu; ancak eser seçimi konusunda bir tereddüt yaşandığını söyler ve şunları ilave eder:

“Paris'te tahsilde bulunup âhiren Dersâadet'e gelmiş olan vatandaşlarımızdan bir zât ile vukû' bulan muhâveremizde intihâb-ı hikâye husûsundaki tereddüdümüz mevzû'-ı mevki'-i bahs olduğu sırada kendisi Paris'teyken bil-mütâlaa pek iyi bulmuş olduğu bir romanın tercümesini

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

tavsiye etmekle derhâl mezkûr roman iştirâ olunarak baştan başa mütâlaa olununca hakîkaten tercümeyle lâyük bir eser görülmüş ve bu nüshamızdan itibâren tefrikamızın bir kısmını teşkil etmek üzere neşre ibtidâr olunmuştur” (Bkz. Ek 3b).

3.4. Paris Fâciaları

Eserin kapağında, Fransa'nın en meşhur hikâye yazarlarından birisi olan Xavier de Montépin tarafından yazılıp Selanikli Tefvik tarafından çevirisinin yapıldığı, *Menfûr Roje* isimli çeviride olduğu gibi yine bu çevirinin de *Servet* gazetesine tefrika edildikten sonra Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin ruhsatıyla ve ilk defa kitap olarak 1306/1888 yılında İstanbul'da Cemal Efendi Matbaası'nda basıldığı bilgileri yer almaktadır (Bkz. Ek 4a). Diğer çevirilere olduğu gibi bu esere de yazdığı ön söze “ifâde-i mütercim” başlığını vermiştir. Çevirmen bu ön sözde, Xavier de Montépin'in bu eserini şu ana kadar okumadığını, *Servet* gazetesinde tefrika şeklinde bir roman yayımlamak üzere roman seçimi gündeme geldiğinde yakın dostlarından birisinin bu romanı tavsiye ettiğini, kendisinin de hemen eseri tedarik ederek okumaya koyulduğunu ifade eder. Eser seçimini belirleyen etmen olarak kaynak metnin kaynak kültürde yarattığı etkiye de değinir: “Eser, yazarın roman yazmadaki hünerini gösterdiği için okuyanın lezzet alacağı, Fransa'da gördüğü rağbetten de anlaşılacaktır” (Bkz. Ek 4b). Romanlarda görülen olağanüstü durumları ve olayları görmek istemeyenlerin bu romanı okuduklarında umdukları bir eser okumanın lezzetini tadacaklarını, olayların, Paris'te günlük hayatta karşılaşılabilecek olaylar dışında bir şey olmadığını belirten çevirmen bir hatırlatmada bulunur: “Daha önce *Paris Fâciaları* adıyla bir başka roman yayımlanmış olsa da o eserin Montépin'in eseri olmadığını saygıdeğer okurlara hatırlatarak yanlışlıklara mahal vermemeleri gerektiğini hissettim” (Bkz. Ek 4b).

3.5. Serj Panin

Eserin kapağında yer alan bilgilere göre Selanikli Tefvik'in Georges Ohnet'den çevirdiği bu eser, *Cerîdetü'l-Hakâyık* gazetesinde tefrika şeklinde yayımlandıktan sonra 1303/1885 yılında Maârif Nezâreti'nin ruhsatıyla ilk defa kitap şeklinde Dersaadet'te Mahmud Bey Matbaası'nda basılmıştır (Bkz. Ek 5a). Çevirmen, o tarihe kadar eserin kaynak kültürde yüz yirmi dokuz defa basıldığını, bunun da eserin gördüğü rağbeti göstermesi açısından önemli olduğunu ve erek kültürde de roman meraklılarının okumaktan zevk alacaklarını ümit ettiğini belirtir (Bkz. Ek 5b).

3.6. Üç Rus ve İngiliz'in Seyahati-Cenûbî Afrika'da

Selanikli Tefvik'in Jules Verne'den çevirdiği bu eser, Fransa Encümen-i Dâniş'i tarafından özellikle takdir edilmiş, Maârif Nezâret-i Celîlesi'nin ruhsatıyla ilk defa 1307/1889 yılında İstanbul'da Mahmud Bey Matbaası'nda basılmıştır (Bkz. Ek 6a).

Çevirmen, ön söz yazdığı tüm roman çevirilerinde ön sözlere başlık olarak “ifâde-i mütercim”i tercih etmiştir. Bu başlık ile yazdığı ön sözde Osmanlı okurlarının son yıllarda Fransız hikâye yazarlarının en meşhurlarından olan Jules Verne'i çok iyi tanıdığını, bu zâtın, Avrupa'da yazarlık mesleğinde yeni bir çığır açarak fenne dair bilgileri hikâye şeklinde anlatmaya ve fen zevkini artırmaya muvaffak olduğunu, başarısının da bundan ileri geldiğini söyler ve şöyle devam eder:

Muharrir-i mûmâileyhin numûne-i ebkâr-ı hayâlî olarak şimdiye kadar lisânımızda birkaç parça âsârı tercüme olunmuş ise de bu tercümele şâyân-ı mütâla'a eserler tüketememiş olduğundan bunlardan birisini de âcizâne tercüme ile enzâr-ı istifâde-i kârî'îne vaz' eylemeye muvaffak oluyorum. Şimdiki tercümeyle “Jül Vern”in iki eser-i kıymettârı daha takip eylemek mukarrer bulunduğundan inşallah karîben onların da neşrine muvaffakiyet elvererek tevsî'-i dâire-i hizmet mümkün olur (Bkz. Ek 6b).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

4. Sonuç Gözlemleri

"Skopos kuramı" temel alınarak yapılan ön söz/son söz odaklı okumanın sonunda, Tanzimat Dönemi'nden İkinci Meşrutiyet'e kadar yaptığı çevirilerle tanınan Selanikli Tevfik'in "uzman" çevirmen ve/veya "işveren" kimliğiyle Fransızcadan Osmanlı Türkçesine yaptığı çevirilerde dönemin kültür ve edebiyat dizgesinde hâkim olan normlarla çelişmeyecek "amaç(lar)" gözetip farklı türlerden farklı çeviri stratejileri benimseyerek çeviriler yaptığı görülmektedir. Ayrıca, tek bir edebiyat eserinin farklı çevirmenler tarafından aynı zaman diliminde farklı çevirilerinin yapıp yayımlanması, incelenen tarihsel dönemde "yeniden çevirinin" bilinçli bir tercih olarak kabul gördüğüne dikkat çekerek "göreceliğin" önemini altını çizmektedir.

KAYNAKÇA

- DE MONTÉPIN, Xavier (1306/1888). *Paris Fâciaları* (çev. Selanikli Tevfik), Cemal Efendi Matbaası, İstanbul
- DEVELİOĞLU, Ferit (2002). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara
- EAGLETON, Terry (1990). *Edebiyat Kuramı* (çev. Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- GÖKTÜRK, Akşit (2002). *Sözün Ötesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- HUGO, Victor (1303/1885). *Klod Gö yani Obur Klod* (çev. Selanikli Tevfik), Matbaa-i Ebüzziya, Kostantiniye
- MARY, Jules (1305/1887). *Menfûr Roje* (çev. Selanikli Tevfik), Kostantinopolis ve Servet Matbaası, İstanbul
- OHNET, Georges (1303/1885). *Serj Panin* (çev. Selanikli Tevfik), Mahmud Bey Matbaası, Dersaâdet
- SEVÜK, İsmail Habib (1941). *Avrupa Edebiyatı ve Biz: Garpten Tercümeler*, C 2, Remzi Kitabevi, İstanbul
- TARBE, Edmond (1303/1885). *Katil Bernar* (çev. Selanikli Tevfik), Matbaa-i Ebüzziya, Kostantiniye
- TELLİOĞLU, Banu (1988). "Hans J. Vermeer'in Skopos Kuramında Görecelik Kavramının Yeri ve Bu Kavramın Çeviri Eleştirisine Yansımaları: "Görece Görecelik", *Çeviribilim ve Uygulamaları*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 159-167
- UNAT, Faik Reşit (1940). *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Maârif Matbaası, İstanbul
- USLU, Muazzez (2007). *Çeviri ve Yorumbilgisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla
- VERMEER, Hans J. (1989). "Scopos and Commission in Translational Action", *Readings in Translation Theory*, A. Chesterman (yay. haz.), Oy Finn Lectura Ab., Helsinki, 173-200
- VERMEER, Hans J. (2008). *Çeviride Skopos Kuramı* (çev. Ayşe Handan Konar), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- VERNE, Jules (1307/1889). *Üç Rus ve İngiliz'in Seyahati-Cenûbî Afrika'da* (çev. Selanikli Tevfik), Mahmud Bey Matbaası, İstanbul

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

Ekler

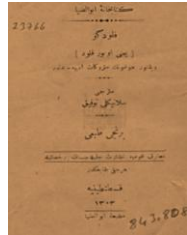
Ek 1a:

Ek 1b:

Ek 2a:

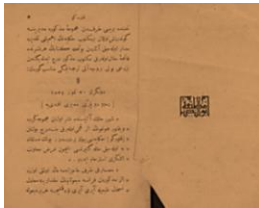
Ek 2b:

Ek 2c:

Ek 2d:

Ek 2e:

Ek 3a:

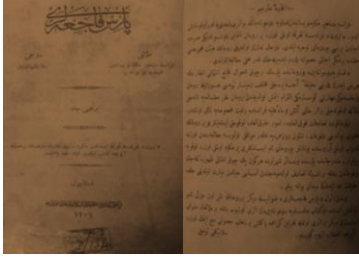
Ek 3b:

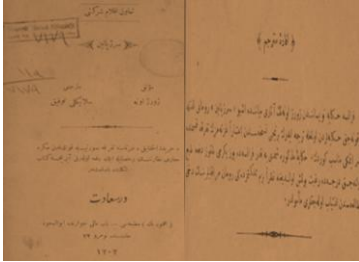
Ek 4a:

Ek 4b:

Ek 5a:

Ek 5b:

Ek 6a:

Ek 6b:

